

QUY TRÌNH KỸ THUẬT TRỒNG, CHĂM SÓC Y DĨ

(Kèm theo Quyết định số 271/QĐ-SNN, ngày 20/12/2017 của Sở Nông nghiệp & PTNT tỉnh Lào Cai)

Tên khoa học: *Coix lachryma-Jobi* L.

Họ: Lúa (Poaceae).

I. Đặc điểm sinh vật học

1. Nguồn gốc, phân bố

Y dĩ là một loài thực vật nhiệt đới thân cao để lấy hạt trong họ Hòa thảo (Poaceae), có nguồn gốc Đông Á và Malaysia nhưng được gieo trồng ở nhiều nơi trong ruộng, vườn như là một loại cây một năm.

2. Đặc điểm thực vật học

Y dĩ là cây cỏ sống hàng năm, rễ chùm, thân đứng, đẻ nhiều nhánh, có đốt rõ rệt; lá dài, đầu lá nhọn, chổ cuống hình tim rộng, rìa lá thô, có gân song song, gân giữa ở mặt sau lá lồi nổi lên, bẹ lá bọc lấy thân cây; Hoa đơn tính, hoa tự mọc thành chùm ở nách lá, có lúc mấy hoa tự mọc trên cùng một nách lá giống như bó hoa, hoa đực nhỏ gồm 2-3 cái mọc cũng trên nách lá, hoa cái nhỏ gồm 2-3 cái mọc ở cùng một đốt; Quả hình tròn hay hình bầu dục, vỏ quả rất mỏng, màu nâu nhạt, dính chặt với vỏ hạt, quả có hạt hình tròn, hạt phôi to và dài, thời kỳ cây ra hoa từ tháng 7-9, thời kỳ có quả tháng 8-10.

3. Đặc điểm sinh thái

Cây thích nghi nhất ở vùng khí hậu ôn hòa trồng ở chỗ đất pha cát và đất bằng phẳng thoát nước thì tốt nhất, nhưng trồng ở chỗ đất dốc và đất trũng thấp cũng được. Y dĩ thích ứng với rất nhiều điều kiện khí hậu khác nhau, chịu được hạn hán, úng nước, dễ trồng, dễ chăm sóc.

II. Kỹ thuật trồng trọt

1. Chọn vùng trồng

Ở Việt Nam Y dĩ được trồng trên các vùng có khí hậu mát mẻ, ở các vùng đất bãi, đất ruộng bậc thang ở vùng núi cao.

2. Giống và kỹ thuật nhân giống

- Chọn giống: Công tác chọn giống tốt là quan trọng, bảo đảm và nâng cao đặc tính tốt của hạt, thu hoạch được sản lượng cao. Do vậy khi trồng tốt nhất là chọn ruộng làm giống, liên tục hàng năm. Ngoài ra mua hạt từ các nơi ngoài vào nên tiến hành kiểm dịch, dứt khoát không dùng hạt có sâu bệnh hại và hạt tạp nham, để tránh ảnh hưởng tới thu hoạch; Theo đặc tính của cây, có loại cây cao, có loại cây thấp, kết quả khác nhau, chín sớm hay muộn cũng khác nhau có thể chia làm hai loại cây: Cây cao và cây thấp, cả hai loại sinh trưởng trong điều kiện giống nhau, cây cao bình quân có thể tới 27-33cm.

Loài cây cao thừa hạt, chín không tập trung, sản lượng thấp, cho nên thường

ít người trồng.

Loài cây thấp đẻ nhánh nhiều, đâm cành sớm từ lúc có đọt (giống), cho nên nhiều cành, năng suất cao, quả chín tập trung, cây tương đối thấp, cây có màu giống như cây cao lương; Bước thứ nhất là cắt bông của từng cây, không cắt bông bị bệnh, bị sâu và chưa chín sau đó bông được chọn phải để riêng đập lấy hạt, phơi khô cất giữ làm giống.

- Kỹ thuật gieo: Hạt giống đã được chọn kỹ trước khi đem gieo, phải lọc bỏ những hạt bị bệnh (hạt có phần đen), hạt lép (hạt không chín), hạt xanh (màu xanh, không được chắc dầy) và những hạt vỏ đen; chọn lấy hạt màu trắng hoặc màu nâu sẫm, chắc hoặc có thể dùng nước để chọn (đem hạt đổ vào nước, vớt bỏ những hạt nổi trên mặt nước, những hạt chìm là hạt tốt, lấy gieo).

- Xử lý hạt giống: Hạt đã chọn làm giống ngâm hạt giống vào nước ấm 35-40⁰C trong 3-4 giờ rồi vớt ra để ráo nước.

3. Thời vụ trồng

Gieo trồng vào tháng 3 – 4.

4. Kỹ thuật làm đất

Y dĩ cần nhiều đất màu, không nên gieo trồng liên tục trên một chân ruộng cây dễ bị bệnh muội đen, thực hiện luân canh với các cây họ đậu là tốt nhất, và cũng có thể luân canh với bông, khoai tây.

- Làm đất: Sau khi thu hoạch cây trồng vụ trước, cần phải làm đất ngay, cày sâu 26cm, cày xong cần phải bừa, bừa đất càng nhỏ càng tốt; sang mùa Xuân năm sau thì cày lại.

- Lên luống cao 30cm, luống rộng 1,3m

5. Mật độ khoảng cách trồng

Mật độ trồng: Cây cách cây 17 - 20 cm, hàng cách hàng 40 - 50 cm

6. Kỹ thuật trồng

Cuốc hốc sâu 3-7cm, mỗi hốc gieo 1-2 hạt, mỗi sào gieo 01kg hạt, lấp đất bằng, không ấn chặt đất.

7. Phân bón và kỹ thuật bón phân

- Lượng phân bón cho 1 ha: Phân chuồng hoai mục 15 - 20 tấn, phân NPK 500 kg, Đạm 250 kg, Kali 160 kg.

- Cách bón:

+ Bón lót toàn bộ phân chuồng hoai mục + 50 % phân NPK

+ Bón thúc: Bón phân thúc lần một: kết hợp vun xới làm cỏ lần thứ nhất, bón 70% Đạm + 30 % Kali rắc vào bốn xung quanh gốc cây nếu là chỗ đất bằng, bón thành hình bán nguyệt bên mé trên nếu là chỗ đất dốc, trời nắng thì nên bón phân nước, nếu trời mưa thì nên bón phân khô.

Bón thúc lần hai kết hợp với làm cỏ vun xới, bón 50 % NPK + 30 % Đạm

+ 40 % Kali, mục đích là giúp cho cây mọc khỏe và đón đòng.

Bón phân thúc lần 3 nên thực hiện trước khi cây ra hoa bón nốt phần phân còn lại.

8. Kỹ thuật chăm sóc

Dặm cây và vun xới đất: Lúc cây đã mọc lên khỏi mặt đất được 2-3 lá tía dặm cây, giữ cho cây cách 3-7cm kết hợp với tía dặm cây làm đất tơi xốp. Che cho cây mọc cao có 5-6 lá thì tía lần cuối cùng, giữ khoảng cách cây 10cm. Nếu là gieo hốc mỗi hốc có 4-5 cây, nhưng lúc sản xuất trên diện tích lớn, dùng hạt gieo vừa phải đảm bảo cây phát triển to, khỏe, năng suất cao.

Vun xới, làm cỏ: Thời kỳ còn nhỏ cây mọc rất chậm, cần chú ý làm cỏ, nếu gieo hốc xới vòng quanh hốc nhưng không được làm rễ bị lộ ra vun vào gốc vừa phải không vun cao quá, tạo điều kiện cây đẻ nhánh nhiều, phát dục tốt.

Lần 2 làm vào lúc cây cao được 33cm, chú ý không làm hại rễ cây, lần này vun đất vào cho bằng hốc. Lần thứ 3 làm vào lúc cây cao độ 50cm (làm quá chậm thì dễ làm hại rễ cây), đồng thời vun thêm đất vào gốc, để cây khỏi bị đổ ngã.

Thụ phấn nhân tạo: Ý dĩ có hoa đơn tính, hoa đực và hoa cái ở trong cùng cây, thời kỳ có hoa, nếu gặp lúc không có gió, hoặc gió quá to, hoa cái không thể thụ phấn hoàn toàn để hình thành hạt được. Cho nên thời kỳ đầu cây mới ra hoa, nên tiến hành thụ phấn nhân tạo để cây đạt năng suất cao.

9. Phòng trừ sâu, bệnh hại

* Bệnh hại: Ý dĩ thường bị bệnh hại nhất là muội đen, cây nhiễm bệnh ảnh hưởng đến năng suất, sản lượng, nhiễm nặng có thể thất thu trên 50%. Bệnh là do một loại nấm, tế bào của nấm bám ở trên quả (hạt) và sống ở đất qua đông lúc gặp nhiệt độ thích hợp của mùa Xuân năm sau thì xâm nhập vào chồi cây, bông (hoa) ngọn cây, đục vào hạt, phá hoại tổ chức hạt, làm thành màu xám, dây phân đen, sau khi tung bào tử nấm ra, lây truyền sang cây khác và rơi xuống đất, sang năm lại tiếp tục lây lan.

Ngoài việc phải xử lý hạt giống và trồng luân canh, cần phải nhổ bỏ cây bị bệnh đem tiêu hủy.

* Sâu hại: Sâu xanh thường xuất hiện từ lúc cây còn nhỏ đến trước lúc cây trở bông cắn hại lá, lúc bị nặng có thể ăn trụi lá trên cây.

Cách phòng trừ: Dùng nhân lực bắt sâu non và bắt diệt hết trứng, mật độ cao có thể sử dụng các loại thuốc có hoạt chất Abamectin có độ độc thấp để phun khi sâu còn non tuổi 1,2. Sâu xám sử dụng bẫy bả chua ngọt để diệt trưởng thành hạn chế thiệt hại do sâu gây ra hoặc bắt sâu vào những buổi sáng sớm. Châu chấu dùng các loại thuốc có vị độc, tiếp xúc như: Sherpa 25EC, Fastac 5EC để phòng trừ.

10. Thu hoạch, sơ chế:

Thời kỳ thu hoạch là tháng 9-10, khi lá cây đã héo vàng, quả đã ngả màu

nâu nhạt, chọn ngày nắng để thu hoạch. Trước hết cắt cây, để trong vòng 5-6 ngày quả sẽ chín hết và đập lấy hạt và đem đi tiêu thụ.

